

דוד בן גוריון –

בין רחל ופולה

- לא רבים יודעים שדוד בן גוריון היה אחד מתוך חמישה אחים. ולא רבים יודעים על הקשר המורכב שהיה לו עם בת עיירתו רחל נלקין. ובכן – אני רוצה לחלוק איתכם את
1. **כיתוב:** הסיפור הפחות ידוע של משפחת בן גוריון – על חמשת האחים לבית גרין-בן גוריון
 2. כולנו מכירים את דוד בן גוריון, ראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל,
 3. האיש הנחרץ, הסמכותי, מי שהכריז במאי '48 על הקמת המדינה.
 4. מדינאי דגול, נואם בחסד, אדם תקיף, נחוש, מקרין כוח וסמכות. אבל היו לו גם צדדים אחרים, פחות ידועים:
 5. הוא היה אדם סקרן, אין אספקט של הקיום האנושי שלא עניין אותו. כולל הקשר בין הגוף והנפש. וזה מה שהביא אותו אל משה פלדנקרייז.
 6. ומתוך אותה סקרנות הוא התעניין גם בחקר עולמנו, ורחש כבוד רב למדע. כאן: עם איינשטיין בפרינסטון. 1951. במה הם דנים? האם יש אלוהים. והם הסכימו שאכן יש כוח עליון שמכוון את היקום. שיש אלוהים. למרות ששניהם היו רחוקים מן הדת הרשמית.
 7. ולפעמים, אותו אדם סקרן וחקרן בחר להתבודד ולהסתגר ולפרוש מן הבריות. אני רוצה לחשוף בפניכם את הצדדים הפחות ידועים של האיש שיותר מכל אדם אחר הטביע את חותמו על דמותה של מדינת ישראל.
 8. דוד בן גוריון נולד כדוד גרין בעיירה פלונסק המרוחקת 60 ק"מ מוורשה, פולין.
 9. בסוף המאה ה-19 פלונסק נודעה כירושלים דפולין. בזכות מה זכתה פלונסק למוניטין הזה?
 10. **כיתוב:** המוניטין של פלונסק נבע משלוש סיבות: 1. רוב תושבי העיירה היו יהודים; 2. רוב היהודים דיברו עברית; 3. ורוב דוברי העברית היו ציונים.
 11. **עץ המשפחה:** הראשון בשושלת לבית גרין היה צבי אריה גרין, סבא של דבג. בשנות השבעים והשמונים של המאה ה-19 צבי אריה היה דמות די חריגה בפלונסק. בעוד שרוב היהודים באותה תקופה דברו רק אידיש ולמדו רק את הגמרא, צבי אריה שלט בארבע שפות והיה בקי בכל כתבי הפילוסופים, מאפלטון ועד שפינוזה וקאנט. אבל אהבתו הגדולה היתה השפה העברית. שפת התנך.
 12. צבי אריה גרין נהג להושיב את נכדו הקטן דוד על ברכיו וכך לימד אותו עברית. כלומר, דוד ידע עברית מגיל אפס. ולא סתם עברית, אלא עברית תנכית.
 13. **עץ המשפחה:** אביגדור, הבן של צבי אריה, אבא של דוד, היה דמות חריגה אף יותר בפלונסק.
 14. מבין היהודים הדתיים אביגדור גרין היה הראשון שלבש חליפה ועניבה. גם הוא כמו אביו שלט בארבע שפות לפחות והוא התפרנס כעורך דין פרטי, כתב פניות ובקשות עבור גויים ויהודים גם יחד. הוא היה החוליה המקשרת בינם לבין השלטונות.

15. אביגדור גרין היה דמות ציבורית ידועה ומכובדת בעיירה. כיוון ששלט בכמה שפות הוא ייצג את התושבים במשרדים השונים ובבתי המשפט ואף היה חבר במועצת העיר, כאן שני מימין. דבר מאוד נדיר בפולין.

ומדוע ידיעת השפות היתה כה חיונית? משום שהשלטון בפולין התחלף תדיר, פעם היא היתה חלק מגרמניה ופעם חלק מרוסיה, ומי שידע שפות היה לו יתרון אדיר. כשדוד נולד היתה פולין חלק מהאימפריה הרוסית.

מה הדבר העיקרי שדוד למד מאבא שלו? ולא שהוא כך ניסח את זה, אני אומרת שזה הדבר העיקרי. מה שדוד למד מאבא אביגדור הוא שפקידי הרשות אינם איזו ישות מרוחקת, מרושעת, שנוהגת בשרירות ובזדון, כפי שקפקא תיאר זאת. אלא פקידי הרשות הם אנשים שתמיד ניתן לקנות את ליבם, לרצות, לחלות את פניהם, תמיד ניתן להגיע איתם להסכם, להסדר. כלומר, כל דבר ניתן למיקוח. הלקח הזה ישמש את דוד בהמשך, כפי שנראה.

16. **עץ המשפחה:** הסיפור שלנו מתמקד בחמשת הילדים של אביגדור גרין: אברהם הבכור, מכל, רבקה, דוד וציפורה, או באידיש: **פייגלה, סבתא שלי.** אנחנו נתרכז בצמד הזה, בשני הקטנים במשפחה.

17. אביגדור גרין התחתן עם שינדל, בתו היחידה של אחד הבעלבים היותר אמידים בפלונסק. שינדל ירשה מאביה שני בתי עץ בפאתי העיירה. וכאן נולדו חמשת הילדים שלהם. דוד וציפורה היו שני הקטנים במשפחה. באותם ימים, מה היה הסימן לאמידות? הארובה. הארובה היתה סמל לסטאטוס, וכאן אתם רואים שתי ארובות. כלומר, מצבם החומרי של אביגדור ושינדל גרין היה טוב. בצריף מימין גר אברהם, הבן הבכור, ומשפחתו.

18. אביגדור היה רק בן 41 כשינדל אשתו נפטרה. מותה של אמם השפיע קשה על דוד וציפורה. דוד היה בן 11 וציפורה רק בת שמונה. שנתיים לאחר שהתאלמן נשא אביגדור אישה שנייה. דוד התעלם ממנה. הוא כינה אותה "דודה". כאן בתמונה: אביגדור ואשתו השנייה צביה עם בתה הקטנה. וארבעה מתוך חמשת ילדיו.

19. דוד היה מנהיג מלידה. הוא פצח בפעילות פוליטית בגיל מאוד צעיר, תמיד במרכז העשייה. במרכז הבמה. כאן, בגיל 17, עם חברי אגודת "עזרא" שהוא ייסד בפלונסק ללימוד השפה העברית. האגודה פעלה שנתיים ובשיא פעילותה היו בה 150 נערים.

20. בן עשרים, החליט דוד לעלות ארצה. כאן, בצילום פרדה, עם אחיו מכל ואחיותיו רבקה וציפורה. מה הביא את דוד לעלות ארצה? האכזבה. ודווקא מהרצל. בקונגרס הציוני השישי שהתכנס בשנת 1903 הרצל הציע ליהודים למצוא מקלט זמני באוגנדה. דוד וחבריו נדהמו מההצעה הזאת והחליטו לעשות מעשה.

21. ב-1906 14 צעירים מפלונסק החליטו לעלות ארצה יחד. ערב נסיעתם לפלסטנה התאספו בחזית בית העץ של משפחת גרין לתצלום פרידה. אביגדור משקיף מהחלון. דוד יושב בוטח במרכז התמונה. זה התפקיד שימלא משך כל חייו – הוא יעשה צעד ויסחוף אחריו את כל השאר.

22. לצדו של דוד יושבת נערה בשם רחל נלקין. רחל היתה אהבת חייו. הוא הכיר אותה מאז היתה נערה, והמשיך לערוג אליה שנים רבות. הם נסעו יחד לארץ ישראל. רחל נסעה עם אמה. אביה כבר היה בארץ.

23. מה היתה פלסטינה שהם נסעו אליה? מחוז דל ומוזנח בתחומי האימפריה הטורקית. ובו לא יותר מ-65 אלף יהודים, רובם חיים בירושלים. זה הכול. כשדוד גרין הגיע ליפו הוא חשב לעצמו: אלוהים, זה יותר גרוע מפלונסק. באיזה מובן? מבחינת הפוליטיזציה של הרחוב היהודי. מה פירוש: כשהקבוצה הגיעה ליפו אותו בא לקחת איש "פועלי ציון" ושיכן אותו במלון אחד, ואילו את שאר החברים בא להקביל נציג "הפועל הצעיר" והם שוכנו במלון אחר.

24. מיפו, דוד גרין ורחל נלקין המשיכו ברגל לפתח תקוה, אך עד מהרה דרכיהם נפרדו. דוד תירץ את זה בכך שאנשי העלייה השנייה לא התחתנו. אבל כעבור שנה רחל התחתנה עם יחזקאל בית הלחמי. מעתה, הרעב, הקדחת, העבודה הקשה, יהפכו לו לכבני לווייה. ולא פחות משהציקו לו הרעב והקדחת חרה לו היחס המשפיל של איכרי המושבות כלפי הפועל היומי.

25. ואז דוד עלה לגליל. הוא מצא עבודה אצל אחד האיכרים בסג'רה, ו"כאן מצאתי את ארץ ישראל אשר חלמתי עליה", כך כתב לאביו. משום שסג'רה היתה המושבה היחידה בארץ שבה נעשתה כל העבודה בידי יהודים. ועם זאת, דוד היה מאוד בודד, והוא כתב לאביו:

יש אשר מרגיש אנוכי לפעמים כי בודד וגלמוד הנני, בלי כל איש קרוב וחביב, באין רע מבין ומרגיש את נפשי – וגעגועים עזים בוערים יתקפוני. מאחורי הפסח לא הישגתי מהבית אף מילה אחת. צריך להיות גלמוד, רחוק מההורים, מכל המשפחה, כדי להבין את מצב רוחי. מדוע? מדוע? כלום לא תדעו כי יש אשר הגעגועים יעיקו על הלב עד כדי התפקעות, ורק מכתב יכול להשקיט קצת את הלב. הנה תמונותיכם לפני, ואני מסתכל בהן ושואל אותן – אך לשווא. אלמות הן. אלמות.

והוא לא עמד בזה, והוא חזר לפלונסק, בין השאר כדי שאביו לא יצטרך לשלם בגללו את סכום הכופר הגבוה עקב אי התיצבותו לצבא הצאר.

26. רחל ויחזקאל בית הלחמי התחתנו ביוני 1908, "בסוף השבוע של חתונתנו נהרו החברים לביתנו מכל קצות הארץ, בלי הודעות ובלי הזמנות. מי לא היה שם בעין גנים? מכל הארץ הגיעו והיתה הזדמנות נדירה להיפגש עם הרבה שנדדו למושבות בצפון ובדרום". אבל מי לא היה בין החוגגים? דוד. כלום מקרה הוא שבאותו חודש חזר דוד לפלונסק?

27. חצי שנה היה דוד עם משפחתו בפלונסק, וכשחזר משם לסג'רה הוא השקיע את כל כוחות הנפש שלו בציפייה לבואם. במשך שנתיים דוד עסק בהכנות לבואן של אחיותיו, מכין מקום מגורים, אפשרות עבודה, בודק אפשרות לשידוך. מתכנן ומתאכזב, רוקח תוכנית חלופית, מצפה להיענותן ושוב מתאכזב.

28. דוד השתעשע במעין פנטזיה, ולפיה הוא יקנה נחלה, "יתאכר", אחיותיו תבואנה ראשונות, אחריהן יבואו אחיו ולבסוף יבוא "אבינו היקר". "בכמה געגועים ואי סבלנות אני מחכה לכן. כל יום, כל שעה, הרי זה נצח בעיני! שנה שלמה טיפחתי את חלומי זה, שאפתי, התגעעתי, ועכשיו

נשארו עוד כשישה שבועות. יאללה! עופו, טוסו, דאו ובואו יקירותי! ואז יחד שוב נשאף ונתגעגע ונחכה לביאת אבינו".

29. כשהתברר לדוד שהוא מחכה לשווא, עזב את סג'רה ועבר לזכרון. ושם התבהר לו עתידו. בליבו של דוד גמלה החלטה ללמוד משפטים. הרעיון ליהפך לאיכר אף פעם לא משך אותו, הוא דן בזה עם עצמו רק למען המשפחה שלו שקיווה לבואה. הוא ילמד משפטים בטורקיה, יהפך לעורך דין, וכך יוכל להגן על זכויותיהם של הפועלים שזה מקרוב באו. ממש כמו מי? כמו אבא אביגדור. עכשיו כתב לאביו: "לי כשלעצמי אין חפץ ונטיה להיות איכר. שונא אני את הקניין הקרקעי המשעבד את בעליו. אני בכל נפשי אוהב את החופש". דוד היה בן 23.

30. דוד ידע שכדי להתקבל לאוניברסיטה הוא חייב להרחיב את ההשכלה שלו, ללמוד שפות, והוא הרי בקושי סיים תיכון. למעשה הוא כלל לא למד בתיכון. וכך, ביום המשיך לעבוד כפועל חקלאי ובלילות ישב ולמד לאור הנר. גם לו כמו לאביו ולסבו היה כישרון לשפות ותוך כמה חודשים למד ערבית וטורקית ובהמשך הוא אף הוציא ציונים יותר גבוהים מהסטודנטים הטורקים.

31. ועכשיו, כשאחותו הצעירה צפורה, כאן: צפורה כצעירה בת 20. התגעגעה אליו ושאלה אותו אם תוכל לעלות ארצה כחלוצה ולהצטרף אליו. דוד כבר השיב לה בנימה אחרת:
"מתוך שאני אוהב אותך ורוצה בטובתך, איני יכול להציע לך לבוא בעקבותי. כי אינני רוצה שתעברי את יסורי הגוף והנפש שהיו מנת חלקי. צאי תחילה ללמוד מקצוע מועיל ואז יהיה קל יותר להשתרש בארץ ישראל".

וציפורה עשתה כעצתו של אחיה דוד.

32. **כיתוב:** מכל האחים, דוד היה קשור במיוחד אל ציפורה אחותו. כאשר אמם נפטרה, כמה שהיה קטן, רק בן 11, הוא בכל זאת היה הגדול כלפי ציפורה והוא פרס עליה מעין חסות, שהוא התמיד בה כל חייהם.

33. כולם מכירים את דוד בן גוריון, הדוד של אבי. אבל מי הילדים שלצידו? זאת אני וזה אחי חגי, בבת מצווה שסבתא אירגנה לי בבית שלה בחיפה בשנת 1958. איך זה שדבג מצא זמן לבוא לבת מצווה שלי? ואל יהיה הדבר קל בעיניכם, כיוון שבשנת 1958 דבג היה ראש ממשלת ישראל וכן שר הביטחון שלה, זו הקדנציה השנייה שלו בתפקיד.

34. גם זה מהבת מצווה שלי בחיפה. דוד לקח חלק בכל האירועים המשפחתיים של אחותו. בתצלום נראים: הורי, אני, אחי וכו'. אתם אולי תוהים מה מקור הקרבה בין סבתא צפורה לדוד. התשובה בתמונה הבאה.

35. משום שהיו קטנים כשהתאלמן, אביגדור גרין היה קשור לשני ילדיו הקטנים דוד וציפורה יותר מאשר לשאר ילדיו. הוא היה מעורב בחיים שלהם ועודד את השניים לרכוש השכלה ואף תמך בהם מבחינה כלכלית.

36. כשציפורה הביעה את רצונה לנסוע לברלין ללמוד, אביגדור לא עצר בעדה, למרות שבאותם זמנים לא נשמע כדבר הזה שאישה תרכוש השכלה. כך שרצה המקרה ובשנת 1912 היו לאביגדור שני סטודנטים לתמוך בהם, דוד וציפורה.
37. זהו דבג כסטודנט למשפטים בטורקיה. בשנת 1912 דוד התכונן לבחינות הכניסה לאוניברסיטה בקושטא, כיום איסטנבול, וציפורה למדה בברלין להיות גננת.
38. וכך כתב דבג לאביו בפלונסק:

אבי יקירי,

אני מחכה בקוצר רוח לזמן הכניסה. כי אחרי שאיכנס לאוניברסיטה אשתדל להשיג איזו עבודה שהיא, בכדי שתוכל לשלוח את הכסף שאתה שולח לי – לפייגלה. מעולם לא הרגשתי כמו ברגע הזה תפפץ עז להרוויח הרבה כסף. כי רוצה הייתי שפייגלה לא תרגיש עכשיו כל מחסור ודוחק. אותו תור זהב שבו היא חיה עכשיו אינו מופיע אלא פעם בחיים, המלאים כל כך עצב, צער ומרירות, יסורים ופצעים שותתי דם. וצר, צר מאוד, אם הרגע הקצר, שיוקדת לו לאדם שמש החיים בכל זוהרה ונוגה קסמיה, יועם אף הוא בדאגות מטרידות ותפלות של מחסור חומרי.

- אבל דוד היה זקוק לתמיכה של אביו עוד הרבה שנים, כמעט עד שאביו עלה ארצה ב-1925. הדבר המדהים הוא שדוד כתב עברית נפלאה, מלאה רגש ופיוט.
39. בכל מכתב שלו לאביו, דוד שואל מה שלום פייגלה, איך היא מתקדמת בלימודים ומדוע אינה עונה למכתביו. כשנודע לדוד שאחותו מאורסת, הוא דורש לדעת מי האיש ומה מצבו החומרי.
40. הגבר שציפורה התארסה לו היה ד"ר משה קוריטני, יליד רוסיה. הם נפגשו כשלמדו בברלין. משה קוריטני למד שם רפואה. הוא התמחה כמנתח. וציפורה למדה, כאמור, להיות גננת.
41. בן 26 דוד בפלסטינה כבר נבחר להנהיג את מפלגת פועלי ציון, כבר ייסד ביטאון בשם האחדות, שינה את שמו מגרין לבן גוריון, התקבל לאוניברסיטה בקושטא, ועדיין הוא דואג בקשר לפייגלה ומאוכזב מזה שהיא לא כותבת ומזה שהוא לא יודע מי בעלה.
42. ולבסוף הם נפגשו, דוד והגיס שלו ד"ר משה קוריטני. ומייד נוצרה ביניהם כימיה. הם פתחו בהתכתבות ערה. לדוד היה זה פיצוי מה על זה שאחותו כמעט לא כתבה. סבתא לא היתה קלת כתיבה כמוהו. אבל דוד והגיס שלו ד"ר קוריטני לא נפגשו יותר, מלבד הפעם היחידה הזו. מדוע?
43. צפורה וד"ר קוריטני נישאו בפלונסק ב-1914 ומיד לאחר מכן נשלחו ליליסבטגראד שבדרום רוסיה. ד"ר קוריטני התמנה לנהל שם בית חולים צבאי ממשלתי. כאן הם נפרדים מאביגדור ערב נסיעתם ליליסבטגראד.
44. צפורה וד"ר קוריטני עם בני משפחתו ברוסיה. כאן סבתא ציפורה בת 26 ובהריון עם אבי. השנה היא 1915.
45. זמן קצר אחרי שצפורה ובעלה ד"ר קוריטני הגיעו ליליסבטגראד שבדרום רוסיה, פרצה מלחמת העולם הראשונה. ובשלוש השנים הבאות ניתק הקשר עם דוד. טורקיה ורוסיה הרי נלחמו זו בזו.

46. והיכן היה דוד באוגוסט 1914 כשמלחמת העולם פרצה? על ספינה, בדרך לפלסטינה. הוא תכנן לבלות את חופשת הקיץ בארץ, לאחר שנתיים של לימודי משפטים בטורקיה.

47. **כיתוב:** אבל דבג מעולם לא סיים את לימודיו ולא קיבל תואר. ב-1915, בעת חופשת הקיץ בפלסטינה, הוא ויצחק בן צבי הואשמו על ידי הטורקים בפעילות חתרנית וגורשו מן הארץ. את שלוש השנים הבאות הם בילו בניו יורק.

אבל מה היתה מהות הפעילות החתרנית שעסקו בה כביכול?

48. בן גוריון ובן צבי נחקרו ארוכות על הקשרים שלהם עם התנועה הציונית העולמית. בעיני ג'מאל פשה זו נחשבה פעילות חתרנית, הוא מחץ באכזריות כל גילוי של התארגנות לאומית באזור, וזמן קצר לאחר החקירה בירושלים הוצא נגדם צו גירוש, והם הובלו ליפו לאוניית הגירוש. איך נודע לטורקים על פעילותם של השניים? הלשנה. עסקן חרדי בירושלים בשם אפרים כהן מסר לטורקים את שמות כל הצירים שהשתתפו בקונגרס הציוני באירופה וכולם נעצרו. הטורקים הבחינו היטב בין יהודים, אותם קיבלו בברכה, לבין ציונים, שראו בהם חתרנים שכוונתם להקים להם מדינה משלהם. ג'מאל פשה היה ידוע לשמצה באזור כולו בשל אכזריותו. ואף על פי כן דוד לא נרתע ובא איתו בדברים. מנסה לבטל את גזירת הגירוש, בהיותו עותומני נאמן. אמרתי לכם שדוד למד מאביו שאין פקיד של הרשות שלא ניתן לבוא איתו להסכם.

48. חודש ימים היטלטלה הספינה בין מצרים לניו יורק, ודוד לא בזבז רגע: הוא שקע בלימוד אנגלית. כשהגיע לאמריקה, כבר ידע חמש שפות. כאן דבג ויצחק בן צבי ערב כניסתם לארצות הברית. החברים שלהם בפועלי ציון הזהירו אותם להסיר כל סממן טורקי. והם גילו את השפמים, העיפו את הטרבושים ועטו חליפות של ג'נטלמנים. דוד בן 29, עדיין רווק.

49. והיכן היתה רחל ב-1915? קרתה לה טרגדיה איומה. בסוף 1913 נסעה לפלונסק בגפה. היא נסעה לשבועות אחדים כדי להבריא מקדחת חוזרת. אבל הישיבה שלה ברוסיה התארכה משום שמלחמת העולם פרצה והיא לא יכלה לשוב ארצה. ארבע וחצי שנים עשתה רחל לבדה ברוסיה.

50. איך נודע הדבר לדוד? רחל שלחה מכתבים לשני אחיה שחיו בניו יורק. דוד כתב לה לרוסיה: עזבי הכול ובואי לכאן. ארצות הברית עדיין לא הצטרפה למלחמה וקשרי הדואר היו תקינים. בהמשך נראה שמרחוק דוד ביקש להיות המושיע. אבל מקרוב הוא דווקא נמנע מלהציע עזרה.

51. **כיתוב:** 1917 היתה שנה של תקוה. בנובמבר 1917 פורסמה הצהרת בלפור לאמור: "ממשלת הוד מלכותו מסתכלת בעין יפה על כינון בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל". ואו! לא יאמן! העולם היהודי רעש ורגש! ימות המשיח. דוד השקיע עכשיו את כל מרצו בגיוס מתנדבים יהודים אמריקנים לצבא הבריטי, כדי לסייע לבריטים בכיבוש פלסטינה מידי הטורקים. זה היה, כאמור, בנובמבר.

52. בדצמבר 1917 דוד נשא לאישה את פולה מונבז, אחות בבית חולים, ילידת מינסק. בלי חופה וקידושין, בלי מוזמנים ובלי רב. פשוט נרשמו בעירייה. לאחר החתונה הכלה מיהרה בחזרה לבית החולים ודוד מיהר לישיבה של "פועלי ציון". כשחבריו נזפו בו על האיחור, הצטדק ואמר

- שזה עתה התחתן. דוד היה בן 31, האחרון להתחתן מבין 5 האחים. ביומן שלו לצד ציון השעה: 11 וחצי בבוקר מופיעות רק שתי מילים. שתיים בלבד: נשאתי אישה. זה הכול.
53. פולה היתה רחוקה מציונות. ארץ ישראל, שיבת ציון, מדינה יהודית – זה לא אמר לה כלום. היא אהבה חברה, ואת הנאות החיים הקטנות. ועם הנישואים לדוד היא נאלצה להתחייב למשהו שכלל לא התכוונה לו. איך הם נפגשו? באותו זמן דוד היה מאוד בודד. היה נוסע בארצות הברית מעיר לעיר כדי לגייס אנשים לתנועת "החלוץ" שהוא ובן צבי יזמו. מישוהו הכיר לו את פולה. דוד סיפר לה שהוא כותב ספר על ארץ ישראל והיא התחילה לבוא בערבים לספריה העירונית כדי להעתיק לו את הפרקים שביקש. וכך נרקם הקשר.
54. שבתאי טבת מציין שהיו אלה החודשים מהמאוסים בחייו של דוד. הוא שמח להמיר את חיי הרווקות בחיי בית. הוא הדיח את הכלים לאחר הסעודה וקיבל עליו באהבה את הרגלי הניקיון שפולה כפתה עליו. כל חייו היה אסיר תודה לה על שהיא, "הזרה" לציונות, כרכה את חייה בחייו.
54. ואולם, חמישה חודשים בלבד לאחר שנישאו, כשפולה בהריון, דוד נפרד מפולה כדי להצטרף לגדוד העברי שהוא עצמו נאבק על הקמתו. לאחר הצהרת בלפור צעירים רבים חשו צורך לסייע לבריטים בכיבוש ארץ ישראל מידי הטורקים.
55. יצא כך שדוד ופולה לא ראו זה את זה במשך שנה וחצי – דוד הגיע למצרים עם הצבא הבריטי ופולה נשארה בניו יורק. זה הפך לדפוס קבוע בחייהם המשותפים – דוד התמיד בנסיעותיו לכנסים, ועידות וקונגרסים כשהוא משאיר את פולה ללדת לבד את ילדיהם ולהתמודד לבד עם גידולם. כל ילד משלושת ילדיהם נולד בארץ אחרת.
56. ב-1918, בסוף מלחמת העולם הראשונה, בני המשפחה היו מפוזרים אפוא על פני חצי עולם, עם מידע קלוש בלבד אחד על השני. רק עכשיו, אחרי שהאימפריות קרסו, ניתן היה לחדש את הקשר.
57. פולה ילדה בניו יורק את גאולה. דוד התוודע אל בתו הבכורה רק כשהיתה כבת שנה וחצי. במכתביה התכופים פולה הוכיחה את בעלה, תבעה ממנו, הפצירה והתחננה שיביא אותה אליו, תחילה למחנה האימונים בקנדה ואחר כך לפלסטינה, היא בודדה, חולה, וחסרת פרוטה – "הכול בגללך", כך כתבה לו. למרות שהשאיר לה 800 דולר. שני הספרים שכתב בארה"ב עם בן צבי על ארץ ישראל הפכו ללהיט, והוא השאיר לפולה את שכר הסופרים שקיבל, והוא גם דאג לה לקיצבה שבועית ממשכורתו כחייל.
58. ציפורה וד"ר משה קוריטני היו ברוסיה. במהלך שנות המלחמה, מלחמת העולם הראשונה, נולדו להם שני בנים: אריה, אבא שלי, ועמנואל.
59. אביגדור גרין ואשתו השנייה היו בפלונסק.
60. ודוד הגיע, כאמור, לארץ ישראל עם אנשי הגדוד העברי במסגרת הצבא הבריטי. מלחמת העולם הסתיימה ודוד עדיין במדים. הבריטים הקשו על אותם לגיונרים אמריקאים שביקשו להישאר בארץ. אלה שביקשו לחזור לארצות הברית שוחררו מיד, ואילו את אלה שביקשו להישאר בארץ, האנגלים השאירו במצרים לשמור על שבויים טורקים וגרמנים. דוד הריץ מכתבי מחאה

לכל העולם. ובסוף ערק לכמה ימים. הוא היה בעיצומו של תהליך איחוד מפלגות הפועלים. וגם – בדצמבר 1918 רחל נלקין חזרה ארצה אחרי היעדרות של ארבע וחצי שנים. וכך הוא כותב לציפורה אחותו ברוסיה:

ציפורה ומשה יקירי ואהובי,

זה כשלוש שנים שאין לי כל ידיעה על דבר משפחתנו. והנה, אתמול באתי הנה [לפתח תקוה] וראיתי את רחל בית הלחמי והיא הראתה לי את המכתבים שקיבלה מציפורה וגם מסרה לי כמובן כל מה שידוע לה אודותיכם. יכולים אתם לשער רגשות האושר שהציפו אותי לאחר שקיבלתי מכם פריסת שלום בלתי צפויה זו.

לפני עשרה ימים קיבלתי חופשה לחודש ימים לשם עבודות ציבוריות חשובות, ובחופש זה השתמשתי גם כדי לראות את רחל ששבה לפני שבועיים מרוסיה, והריני עכשיו בפתח תקוה, אורח בביתה של רחל.

כפי שראיתי ממכתב ציפורה לרחל, כבר ידוע לכם ש"בניתי לי בית" באמריקה. לפני שנה באתי בברית הנישואין את אהובת לבי פנינה (פולינה) מונבז. התנדבותי בגדוד היתה על פי הסכמת רעייתי, אף על פי שיכולים אתם לשער שלא בנקל עלתה לה הסכמה זו. ערך הקורבן הזה מצדה הוא גדול עוד יותר מכיון שעד שנישאה לי היתה רחוקה מכל תנועתנו הלאומית. ובאמת, היתה נחוצה גבורת לב מיוחדת במינה ואהבה עמוקה אלי במידה יוצאת מהכלל, בכדי שתמצא און בלבה לתת לי את ברכתה והסכמתה לצעד זה, שהבינה שעלי מוטלת החובה לעשות.

61. פולה וגאולה הגיעו ארצה כשנה לאחר מכן, בנובמבר 1919. כשדוד עדיין במדי רב"ט. ולמרות שדוד הכין את פולה, ש"אין פה לא אוטומובילים ולא כבישים, לא חשמל ולא גאז", השוק שלה היה גדול.

62. דוד היה נרגש. במשך שנה וחצי חיפש כל דרך להביא את אשתו ובתו ארצה. והרי ארץ ישראל היתה שטח כיבוש בריטי ולא ניתן לאזרחים סתם להיכנס אליה. עם משפחתו לצדו היה מאושר ומאושר. כמו חש שהתערותו בארץ ישראל נשלמה. ובעת שעשה לביתו, נערך לביסוס הבית הלאומי של העם היהודי.

63.

אחרי שובו לארץ, לשווא נחפש בקבצי אגרותיו אותה ליריקה סוחפת. לאביו יכתוב רק אגרות ענייניות. ולאחר שתצטרף אליו פולה לא יכתוב לה עוד מכתבי אהבה מרטיטים והליריקה החבויה בנפשו תפרוץ רק לעיתים נדירות. ההתפרצות הלוהטת האחרונה של רגשות קירבה סוערים היתה ביחסיו עם פולה, אלא ששלהבת זו שככה במהרה, והאיחוד המחודש עם אשתו לא נתן סיפוק לערגתו ל"רע קרוב ומבין". עם חלוף הזמן קמו לו עוד שלושה ידידים קרובים: בן צבי, יבנאלי וברל כצנלסון. אלא שאופיו כבר היה מגובש, מסוגר, ואותה ידידות התפתחה במישור אחר, ללא להט ואהבת נעורים.

מתווה למצגת חדשה על בן גוריון

1888 – רחל נלקין נולדה שנתיים אחרי דוד, ונפטרה בשנת 1974 שנה אחרי דוד. כשהיתה ילדה קטנה אביה שלמה נפטר לאחר שפגם בגופו כדי לפסול את עצמו לעבודת הצבא.

ר' שמחה איזיק, האב החורג של רחל, היה מחסידי גור אבל גם ציוני, ומשום כך גורש על ידי חסידי גור מבית המדרש שלהם ולכן הוא עלה ארצה בגפו בשנת 1905.

ביתו היה בית ועד, ביחוד לבני הנוער שנהו אחר הציונות. היה נוסע בערים ובעיירות ונושא את דבר הציונות ברמה.

1905 – ר' שמחה איזיק נאלץ להקדים את עלייתו ארצה לפני בני משפחתו בגלל הרדיפות מצד חסידי גור. הוא התגורר ביפו, חיפש עבודה, וחיכה למשפחתו (אשתו ובתו). ב-1916 נפטר בפתח תקוה מטיפוס.

יחזקאל בית הלחמי הכיר את רחל עוד בפלונסק. הוא נולד בעיירה המרוחקת 30 קמ מפלונסק וכאשר עלה ארצה, בדרכו מהעיירה שלו לוורשה, עצר בפלונסק, שם התאספה הקבוצה שאיתה עלה ארצה ואז הכיר את רחל, שאביה החורג כבר היה, כאמור, בארץ. יחזקאל התאהב בה אז.

1906 ערב פסח יחזקאל הגיע ליפו. רחל הגיעה באוגוסט אותה שנה, וכעבור כשנה הם התחתנו.

1906 9 בספטמבר יום העבודה הראשון בפתח תקוה. עובדים בזיבול. רחל כושלת בנשיאת פח הזבל, ולמחרת לא נשכרה לעבודה. ונדמה היה לה שדוד מתביש בה ולא יוצא להגנתה. היא קדחה הרבה. גם דוד. ומי שטיפל בה ודאג לה היה יחזקאל.

1908 ביוני יחזקאל ורחל מתחתנים. נוסדה עין גנים.

1908 ביוני דוד נסע לפלונסק לחצי שנה, בין השאר כדי שאביו לא יצטרך לשלם בגללו את סכום הכופר הגבוה עקב אי התיצבותו לצבא הצאר.

1909 – מאז חזר מפלונסק, דוד מתכנן את בואם של בני משפחתו ארצה, מחכה להם, מנחה אותם, מצפה ומתאכזב. במשך שנתיים דוד עוסק בהכנות לבואן של אחיותיו. מכין מקום מגורים, אפשרות עבודה, בודק אפשרות לשידוך.

1909 ביוני נולדה לרחל בתה צעירה

1910 – דוד סר לעין גנים שליד פתח תקוה לבקר את רחל נלקין, כעת היא אם צעירה. הוא לא עצר ברגשותיו ונשק לה כשראה אותה עם בתה התינוקת. מזכרון כתב לרחל שתבוא "מייד" לבקרו, בנימוק שחובה עליה לראות מקום כה יפה.

1910 – והוא כבר בירושלים, חבר מערכת האחדות, שיגר אל רחל מכתב שתבוא לבקרו: "רחל, לפי מה שהיבטחת לי בפסח, אל תתמהמהי. הלבישי צעירתך ויאללה!"

1910 – בליבו של דוד גמלה החלטה ללמוד משפטים. הרעיון ליהפך לאיכר אף פעם לא משך אותו, הוא דן בזה עם עצמו רק למען המשפחה שלו שקיווה לבואה.

1911 – בפברואר רבקה בת ה-30 נישאה לסוחר אמיד בלודג'. במשפחה נשמו לרווחה.

1911 – ביוני דוד מגיע לביקור בפולין

1911 רחל נסעה לפולין לפניו. היא הגיעה עם בתה התינוקת צעירה לפלונסק, שם היא יולדת את אסתר, בתה השנייה. רחל שוהה שם במשך כשנה.

1911 ביולי, דוד בדרכו לוועידה העולמית השלישית של פועלי ציון בווינה. וכן לקונגרס הציוני ה-10 בבאזל, הוא ציר מטעם פועלי ציון הארצישראלי. אבל לא ידוע אם נפגשו. 6.8.1911 דוד כותב

מווינה לאביו: "כתוב לי מתי נסעה רחל". דוד לא נסע לבאזל למרות שהיה ציר מטעם פועלי ציון הארצישראלי. יתכן שקיווה לפגוש את רחל בווינה. אולם היא כבר הפליגה לארץ.

1913 – הקונגרס הציוני ה-11 נערך בווינה ב-9-2 בספטמבר

1913 בדצמבר רחל נוסעת שוב לפלונסק, בלי הבנות. רחל נתקעה ברוסיה למשך כל שנות המלחמה, 1914-1919.

1914 אליעזר, אחיה של רחל שהיגר לאמריקה, בא לבקר אותה באוקראינה.

1916 רחל מקבלת מכתבים מאליעזר ומדוד, הם מזמינים אותה לבוא לארצות הברית.

1916 – יולי, דוד פוגש את פולה

1917 – באפריל ארה"ב מצטרפת למלחמה נגד גרמניה

1917 – בדצמבר פולה ודוד מתחתנים. דוד כתב ביומנו: נשאתי אשה.

שבתאי טבת מציין שהיו אלה חמשת החודשים מהמאושרים בחייו. הוא שמח להמיר את חייו הרווקות בחיי בית. הוא הדיח את הכלים לאחר הסעודה וקיבל עליו באהבה את הרגלי הניקיון שפולה כפתה עליו.

במראהו החיצוני לא היה כל כך מרשים: הוא היה נמוך, עני, לבוש בלויים, ללא ייחוד אמריקאי כלשהו. "פליט", כפי שפולה תיארה אותו. במשפחה שלה הביעו התנגדות ופליאה: "יש כל כך הרבה בחורים טובים ומסודרים יפה בניו יורק". דוד משך אותה בגלל לבו החם, כך אמרה. באותה עת דוד חש שבשתפה עצמה בחייו פולה נתנה לו מתת נשגב, וזאת בלי שיהיה לאל ידו, באותה עת, לגמול לה בשווה ערך חוץ מאשר חלומותיו וחזונו.

1918 – ב-29.5 דוד התנדב לגדוד. הפרידה מהאשה שאך זה מצא, חמישה חודשים בלבד לאחר שנישאו, נחרתה בזכרונו כקרע שבנפש. לבו חישב להישבר ומכאובה של פולה לא נשכח ממנו. לאחר מותה של פולה כתב לכרמלה ידיו, אשתו של יגאל: "לך וליגאל היה מזל – שכמעט כל הזמן הייתם ונשאתם יחד. ולא היה צורך להחליף מכתבים. היא [פולה] היתה יחידה, גלמודה ורחוקה ממני. ורק קצת ממה שהרגשתי נתתי לו ביטוי במכתבי אליה".

עכשיו הפך דוד ממי שזכה במתנה שהוא לא ראוי לה – למי שגרם עוול בכפיות הטובה שלו כלפי מי שהשפיעה עליו טובה כה רבה. פולה התמלאה פחדים – שבעלה החייל ימצא מישהי אחרת וישכח אותה, או שיהרג ויפוך אותה אלמנה.

דוד עשה כל שביכולתו כדי שלא תדע מחסור בעת שירותו הצבאי: השאיר לה 800 דולר במזומן, שכר הסופרים של הספר שעוד לא ראה אור, דאג לקצבה של 20 דולר ממשכורתו הצבאית וביטח את חייו בסכום של 2500 דולר, אלפיים היא תקבל וחמש מאות "אבי היקר, כדי שיוכל לנסוע לארץ ישראל ולתור אותה לכל הפחות פעם בחייו". את כל "הונו ורכושו" ציווה לילד שיוולד, שפולה ואביו יהיו האפוטרופוסים שלו עד שיגדל. כמו כן ביקש מידיד נעוריו צבי-אריה נלקין, אחיה של רחל, ומאשתו לטפל בפולה. והיא אמנם עברה לדירה שלהם.

דוד מעולם לא חדל להכיר לפולה תודה על שהיא, "הזרה" לציונות, כרכה חייה בחייו.

במכתביו דיווח לה דוד בהכרת תודה: "אילו ראית באיזה שקידה וחריצות אני רוחץ כל בוקר שיני ומתגלח – היית רווה נחת. בכל בוקר אני כובס ממחטותי והלבנים התחתונים שאני משתמש בהם". הוא ביקש שתלמד עברית, ועל זה ענתה: "אתה ודאי חושב שאני עצלנית, ואולם אני יכולה להבטיחך: אף כי אין לי עניין בלשון העברית, אלמד אותה למענך, כי עולמך – עולמי והנאותיך – הנאותי. אתה כל עולמי".

1918 באוגוסט הגדוד העברי הגיע למצרים, שם הועסקו במשך כמה חודשים בשמירה על שבויים טורקים וגרמנים.

1918 – ב-11.9 נולדה גאולה בניו יורק

1918 – באוקטובר הארץ שוחררה כליל על ידי הבריטים

1918 – בנובמבר 11 הסתיימה המלחמה

1918 בדצמבר חזרה רחל ארצה לאחר היעדרות של ארבע וחצי שנים

1919 בנובמבר פולה וגאולה הגיעו ארצה מניו יורק

1919 עד נובמבר דוד לא השתחרר כי האנגלים הקשו על אותם 400 לגיונרים שרצו להישאר בארץ. את אלה שרצו לחזור לאמריקה שחררו בלי קושי.

1920 – באפריל דוד שוחרר מהצבא

1921 לאחר הפרעות בעג'מי, רחל ויחזקאל מקימים את שכונת בורוכוב.

1932 רחל מבקשת את עזרת דוד בריפוי מחלת העיניים של בתה הקטנה שולה, אבל מתאכזבת מהתעלמותו של דוד ומאי עמידתו במילה שלו.

בר זוהר:

הנער דוד גרין היה בעל נפש רגישה ופיוטית שהתבטאה בחלומות אהבה לוחטים, בכתובה נמלצת ונסערת, בפאתוס רגשני, דרמטי. אולם, בהדרגה נתבצרה אותה נפש יוקדת מאחורי שריונים אחדים של מעשיות יבשה ומפוכחת. הקשחה חיצונית וריכוז כל המשאבים הרוחניים בעסקנות מדינית ומפלגתית. תחילה היתה הרומנטיקה בוקעת בשירים, במכתבים שכתב לחבריו, אחר כך לאביו, לבסוף לפולה. אך אחרי שובו לארץ, לשווא נחפש בקבצי אגרותיו אותה ליריקה סוחפת. לאביו יכתוב רק אגרות ענייניות. ולאחר שתצטרף אליו פולה לא יכתוב לה עוד מכתבי אהבה מרטיטים והליריקה החבויה בנפשו תפרוץ רק לעיתים נדירות. ההתפרצות הלוהטת האחרונה של רגשות קירבה סוערים היתה ביחסיו עם פולה, אלא ששלהבת זו שככה במהרה, והאיחוד המחודש עם אשתו לא נתן סיפוק לערגתו ל"רע קרוב ומבין". עם חלוף הזמן קמו לו עוד שלושה ידידים קרובים: בן צבי, יבנאלי וברל כצנלסון. אלא שאופיו כבר היה מגובש, מסוגר, ואותה ידידות התפתחה במישור אחר, ללא להט ואהבת נעורים.